

–1422, czy przyczynki do badań życia codziennego w państwie krzyżackim. Pracę zamyka *Przyczynek do układu przestrzennego średniowiecznego Chełmna*, który skupia się na podziale miasta z początków XV wieku na kwartały. Wśród nich należy wymienić kwartał większy, mniejszy, franciszkański oraz dominikański. Oryginał znajduje się obecnie w Geheimes Staatsarchiv Preussischer Kulturbesitz w Berlinie.

Książka została zaopatrzona w solidny aparat naukowy oraz zdjęcia przedstawiające Zenona Huberta Nowaka.

Mikołaj Tomaszewski (Toruń)

Sławomir Józwiak, Janusz Trupinda, *Krzyżackie zamki komturskie w Prusach. Topografia i układ przestrzenny na podstawie średniowiecznych źródeł pisanych*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2012, ss. 460

Książka opublikowana nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika składa się z pięciu obszernych rozdziałów. W pierwszym, potraktowanym przez autorów jako punkt wyjścia do omawianych zagadnień, zaprezentowano dotychczasowe, często rozbieżne poglądy na temat genetyki budowy zamków krzyżackich w państwie zakonnym w Prusach, a także ich formy oraz symbolikę w kontekście budownictwa warownego w Europie i na Ziemi Świętej w XII–XIII wieku.

W rozdziale drugim starano się natomiast odnaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące związków między statutami krzyżackimi a układem przestrzennym zamku, który stanowił jednocześnie siedzibę konwentu. Według autorów publikacji, pod koniec XV wieku we wszystkich konwentach krzyżackich w Prusach przebywało łącznie 500 braci–rycerzy i księży zakonnych, których utrzymanie stanowiło olbrzymi wydatek dla jednostek administracyjnych podległym komturom.

Rozdział trzeci pt. *Topografia zamków i przedzamczy komturskich w państwie zakonnym w Prusach w nomenklaturze średniowiecznych źródeł pisanych* stanowi niezwykle cenne omówienie badanej problematyki, ponieważ wykorzystane zostały tutaj liczne źródła pisane z epoki oraz obszerna literatura przedmiotu. Warto nadmienić, że w tej części zaprezentowano krytyczne spojrzenie na ustalenia innych badaczy, takich

jak np. Artur Semrau, który popełnił dość poważne błędy interpretacyjne, dotyczące topografii i układu przestrzennego zamku krzyżackiego w Toruniu. W kolejnym rozdziale zajęto się rozmieszczeniem i układem przestrzennym przedzamczy, które według źródeł pisanych znacznie odbiegały od wyobrażeń, jakie na ten temat przedstawiano w dotychczasowej historiografii. Pod uwagę zostało tutaj wzięte nazewnictwo poszczególnych budynków, takich jak: gmachy dostojników, „domy letnie”, kaplice, infirmerie, mieszkania dienerów, łaźnie, czy też budynki gospodarcze.

W ostatnim, piątym rozdziale książki autorzy przedstawili analizę nomenklatury i układu przestrzennego wewnątrz oraz zewnętrznych zabudowań zamków wysokich. Omówiono tu całą gamę pomieszczeń, począwszy od piwnic, poprzez parter i pierwsze piętro, na strychach kończąc. Należy do nich zaliczyć krużganki, refektarze, komnaty dostojników, skarbcce, kancelarie i archiwa, zbrojownie i mury obronne wraz z wieżami.

Całość uzupełnia bogata bibliografia ujawniająca szeroką kwerendę archiwalną i biblioteczną.

Mikołaj Tomaszewski (Toruń)

Andrzej Radzimiński, *Kobieta w średniowiecznej Europie*, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2012, ss. 351

Obszerna książka o charakterze popularnonaukowym ukazała się nakładem Wydawnictwa Naukowego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Pracę rozpoczyna wstęp, w którym autor podkreślił dotychczasowy brak w polskiej historiografii książki poświęconej historii kobiet w średniowiecznej Europie. Wybrane zagadnienia odnoszące się do różnych sfer życia kobiety w wiekach średnich zostały przedstawione w dziewiętnastu rozdziałach. W pierwszym z nich przedstawiono biblijne postacie kobiece, jak również charakterystykę roli kobiety w tradycji antycznej, wczesnochrześcijańskiej, barbarzyńskiej i świecie islamu. Ponadto wskazano tu na znaczenie grzechu pierworodnego dla oceny biblijnej Ewy oraz kobiet żyjących w czasach średniowiecza. Rozdział następnym również porusza problematykę grzechu pierworodnego, niewątpliwie determinującego strach przed „płcią piękną”.